

Legenda o Zbóju Madeju

Opracował prof. zw. dr hab. Krzysztof Bracha

Legenda o Madeju jest trawestacją starej europejskiej tradycji podaniowej sięgającej średniowiecza o źródłach romańsko-celtyckich. Znana jest w całej Europie w świetle ok. 250 wariantów. Imię Madej powstało z przekształcenia łacińskiego Amadeus. Według badaczy na obszarze Małopolski uformowała się redakcja centralna podania, rozpowszechniona w całej Europie Środkowej. Badacz legendy Julian Krzyżanowski wyodrębnił w niej cztery wątki składniowe: ojciec sprzedaje syna diabłu, młody kleryk dociera do chaty zbója w podróży po cyrograf, maczuga jako pałka zbója zakwita oraz rozgrzeszenie zbója.

W legendzie odnajdujemy wątki pochodzenia apokryficznego: epizod z matką Madeja pochodzi z wersji apokryficznej o ucieczce Świętej Rodziny do Egiptu oraz zamknięcie pokutnika w piwnicy, który pochodzi z bajki ludowej o Grzegorzu. Motyw ucieczki do Egiptu pojawił się w polskiej literaturze w XV w. jako tłumaczenie z łaciny, w polskiej wersji znanej pt.: „Sprawa Chędoga w Męce Pana Chrystusowego”, przejęty także w „Rozmyślaniach Przemyskich” w tamtejszym rozdziale „*O zboycach, którzy się byli jęli Jozefa i z Maryją, i z Dzieciąciem*”. Motyw kwitnącej maczugi jest także pochodzenia apokryficznego. Pochodzi z apokryfów O Locie i św. Józefie. W znanym apokryfie Ewangelii Ps. Mateusza znajduje się opowieść o wyborze Józefa na męża Maryi. Józef trzyma w reku laskę, która zakwita jako znak Boskiej woli. Kwitnący kij, laska powtarza się w wielu opowieściach hagiograficznych o ludowym podłożu, np. o św. św. Bonifacym, Hubercie, Janie, Konradzie, Krzysztofie i Wojciechu.

Wersja świętokrzyska różni się od innych redakcji jedynie lokalizacją świętokrzyską w Puszczy świętokrzyskiej, na Św. Krzyżu oraz na Łysicy. Dodaje także postać mistrza Twardowskiego.

Literatura:

M. Rak, *Świętokrzyska redakcja legendy o zbóju Madeju*, w: *Legendy świętokrzyskie*, red. K. Bracha, Kielce 2009, s. 209-220.

J. Krzyżanowski, *Polska bajka ludowa w układzie systematycznym*, t. 1, Wrocław-Warszawa 1962, s. 235-238.